

Andrei URSU, Roland O. THOMASSON, Mădălin HODOR, *Trăgători și mistificatori. Contrarevoluția Securității în decembrie 1989*, prefată de Dennis Deletant, Iași, Editura Polirom, 2019, 423 p.

Lucrarea apare într-un context sensibil pentru istoria recentă a României: comemorarea a 30 de ani de la Revoluția din Decembrie 1989 și înaintarea, la 8 aprilie 2019, către instanța de judecată a rechizitoriului așa-numitului „Dosar al Revoluției”. Demersul editorial este cu atât mai util cu cât plasează evenimentele din decembrie 1989 într-o nouă perspectivă, reprezentând nu doar „un dosar cu probe care să ducă la aflarea adevărului”, ci și o analiză a mecanismelor care au condus la lansarea și amplificarea campaniilor de dezinformare și distorsionare a adevărului din timpul și, mai ales, în anii ulteriori revoluției.

Cartea se deschide cu o prefată de Dennis Deletant, continuă cu introducerea în care sunt explicate obiectivele și structura cercetării, urmate de cele 12 capitole inegale ca întindere, finalizându-se cu concluzii de etapă și o addenda. Practic, cuprinsul cărții dezvoltă trei probleme: evoluția evenimentelor de la Timișoara în perioada 15-22 decembrie, revoluția de la București – incluzând manifestația ordonată de Ceaușescu în 21 decembrie, căderea dictaturii și confruntările ulterioare dintre armată și grupurile de „rezistență” ale Securității, respectiv acțiunile diversioniste sau cu caracter terorist din alte orașe, precum Brăila, Hunedoara, Sibiu, Buzău, Brașov, Reșița, Craiova și Arad, majoritatea victimelor înregistrându-se după 22 decembrie.

O primă noutate care a lucrării este faptul că autorii încearcă să clarifice și să explice „enigmele” revoluției prin interpretarea unor surse inedite și, oarecum, „neconvenționale”. Este vorba de agendele de serviciu aparținând unor cadre ale Securității: generalul-maior Ștefan Alexie (secretar de stat și membru în conducerea Departamentului Securității Statului-DSS), maiorul Dinu Nicolae (din Direcția a V-a care se ocupa de protecția familiei prezidențiale) și maiorul Radu Tinu (adjunct al Securității județului Timiș). De asemenea, notițele din agende au fost coroborate cu declarațiile date ca martor în procesul Revoluției de la Timișoara de fostul prim-adjunct al procurorului general al Republicii Socialiste România, Gheorghe Diaconescu, precum și cu a altor martori – civili și militari – participanți direcți la evenimente.

Al doilea element de interes este aducerea în prim-plan, ca personaj-cheie al cărții, a generalului Iulian Vlad, șeful DSS, și nu a lui Nicolae Ceaușescu așa cum poate cititorii s-ar fi așteptat. În accepțiunea autorilor, poziția lui Vlad până în după-amiaza de 22 decembrie a fost fără echivoc: l-a susținut pe Ceaușescu, îndeplinind cu relativă eficiență ordinele acestuia. După fuga dictatorului, Vlad s-a implicat doar formal în eliminarea teroriștilor și, în realitate, a coordonat „din umbră” lupta de rezistență prin intermediul unor structuri specializate ale Securității, urmărind fie readucerea la putere a lui Ceaușescu (acțiuni care au avut loc până la 25 decembrie când cuplul prezidențial a fost executat), fie infiltrarea în noua conducere politico-militară (în Consiliul de Război sau în Frontul Salvării Naționale) pentru

„a-și salva pielea”, având în vedere că funcția de șef al DSS îl plasa într-o postură inconvenabilă.

Duplicitatea lui Vlad a fost remarcată și după arestarea sa (survenită în 31 decembrie 1989) când a dat declarații potrivit cărora cei care au tras începând din 22 decembrie 1989 au fost „oamenii Securității” (deși în timpul evenimentelor a fost ambiguu în privința identificării teroriștilor), dar a susținut că „focul nu a fost deschis la ordinul său”.

Argumentele autorilor privind duplicitatea lui Iulian Vlad se întemeiază atât pe relatările unor martori care, aflându-se în clădirea Ministerului Apărării după 22 decembrie, au remarcat că șeful DSS „a avut un comportament ciudat”, fiind suspectat „că transmitea telefonic mesaje codificate” către acele structuri ale Securității care continuau „lupta de rezistență”. În plus, generalul Vlad a evitat să apară la televiziune pentru a solicita subordonaților să depună cu adevărat armele.

Al treilea aspect demn de remarcat îl reprezintă clarificarea – cu dovezi – a calității de „teroriști” pentru acele persoane care, beneficiind de pregătire militară superioară și dotare cu armament performant – arme de precizie, cu lunetă și dispozitive de ochire pe timp de noapte – au executat focuri asupra populației civile, unităților și dispozitivelor militare și instituțiilor publice. În concepția autorilor, principalii „teroriști” au fost cadre ale Securității încadrate în Direcția a V-a, Unitatea Specială de Luptă Antiteoristă (USLA) și Securitatea Municipiului București, reprezentând aproximativ 1.800 de persoane. La aceștia se adaugă și unități de comando formate din studenți străini, majoritatea arabi (în special palestinieni) și iranieni, care fuseseră instruiți la Școala de Ofițeri de Securitate de la Băneasa, condusă de fratele dictatorului, Nicolae Andruța Ceaușescu.

De altfel, pe întreaga dinamică a cărții se observă antiteza – aproape obsesivă – între Armata Română, care nu beneficia de încrederea lui Ceaușescu, fiind, totodată, suspectată că ar putea trece de partea inamicului (mai ales în cazul unei revoluții) și Securitate, a cărei misiune supremă era asigurarea securității personale a „Comandantului Suprem” și ale cărei cadre erau atent selecționate și îndoctrinate.

Conexată cu problema identității teroriștilor este util de semnalat cum se încearcă dezlegarea enigmei privind rolul generalului Nicolae Militaru în eliminarea celor 8 uslași din echipa condusă de locotenent-colonelul Gheorghe Trosca (șeful de Stat Major al USLA), care, în seara de 23 decembrie fusese chemată pentru protejarea sediului MApN din Drumul Taberei. Cartea reia ideile și argumentele din articolele apărute în ultimii ani sub semnătura lui Mădălin Hodor, în care se demonstrează cum carierele profesionale ale lui Trosca și Militaru nu s-au intersectat niciodată, iar dosarul „Corbii” (în care Militaru a fost deconspirat drept agent al serviciilor de informații ale Armatei Roșii – GRU) nu ar fi existat în realitate, ci ar fi fost inventat de presă. De fapt, ordinul ca Trosca să vină la sediul MApN a fost transmis de șeful său, colonelul Gheorghe Ardeleanu (conform propriei declarații dată ulterior) și nu de Militaru, iar cei care au deschis primii focul au fost uslașii aflați într-unul din cele trei autovehicule blindate de intervenție (ABI), și nu militarii din tancul care venise în recunoașterea acestora.

O ultimă problemă pe care cartea a încercat să o demitizeze a fost rolul „agenturilor străine” în dirijarea protestelor populare și a diversivelor militare care au condus la căderea dictaturii în decembrie 1989. Este de notorietate versiunea susținută – inclusiv de liderii Frontului Salvării Naționale – potrivit căreia, în timpul revoluției, pe teritoriul României se aflau 15.000 de spioni sovietici, despre care autorii susțin că reprezintă o parte a „fabulației lui Ceaușescu legată de iminenta invazie sovietică”. Cu toate acestea, în timpul evenimentelor nu a fost identificat niciun cetățean rus/ sovietic care să fie suspectat de acțiuni diversioniste pe teritoriul României. Mai mult Mihai Gorbaciov „nu era deloc interesat în acel moment de o intervenție în România”.

Concluzia de bază care se desprinde din studiul acestei lucrări este că autorii reușesc să se detașeze de curentul stabilit de literatura memorialistică și scrierile mai mult sau mai puțin partizane despre Revoluția din Decembrie 1989 lansat și dezvoltat de foști ofițeri de Securitate sau istorici și ziariști care au avut legături cu structurile informative ale regimului comunist (precum Aurel Rogojan, Vasile Mălureanu, Filip Teodorescu, Cristian Troncotă, Mihai Pelin, Pavel Coruț, Corvin Lupu, Alex Mihai Stoenescu, Ion Cristoiu sau Sorin Roșca Stănescu) și să construiască o cercetare riguroasă și dinamică, cu ipoteze solid argumentate și deloc confortabile pentru actualele autorități din România. Privită din perspectiva restaurării justiției, această cercetare ridică serioase semne de întrebare în privința corectitudinii direcției privind stabilirea responsabililor pentru victimele revoluției, având în vedere că rechizitoriul Parchetului General îi culpabilizează doar pe fostul președinte Ion Iliescu, fostul vicepremier Gelu Voican Voiculescu și pe fostul șef al Aviației Militare, Iosif Rus, fără a-i trimite în judecată și pe cei care au executat efectiv ordinele și au provocat victime în rândul civililor și militarilor. Ori, așa cum subliniază autorii „teroriștii n-au fost produsul imaginarului colectiv; ei au existat în carne și oase: în vile conspirative, în poduri de case, pe acoperișurile sau în apartamentele unor blocuri de locuințe, în special în jurul *obiectivelor* majore ocupate de revoluționari sau de Armată”.

Nicolae-Iulian HISOM

Dorina ROȘCA, *Le grand tournant de la société moldave. «Intellectuels» et capital social dans la transformation post-socialiste*, Paris, Presses de l'INALCO, 2019, 359 p.

Volumul publicat recent de Dorina Roșca în limba franceză, pornind de la o cercetare doctorală, aduce în atenția cititorilor un subiect foarte complex, ce însă nu lipsește din literatura de specialitate. Dimpotrivă, numărul autorilor preocupați de intelectuali în regimurile socialiste și post-socialiste este destul de ridicat. Contribuția autoarei reușește însă să pună în discuție câteva elemente de ordin teoretic și metodologic ce merită discutate și dezbătute, în mod special pentru că acestea nu se limitează la cazul specific al Republicii Moldova, atingând problematici mai